

Gustav
Mahler
Stichting
Nederland

Mahler Nieuws

Gustav Mahler Stichting Nederland - 2017, nr. 2

Gustav Mahler.

Boekbesprekingen

1

P.-A. Bempéchat, *Naturlaut – Scholarly Journeys Toward Gustav Mahler – Essays in Honour of Henry-Louis de La Grange for his 90th Birthday*. New York e.a.: Peter Lang, 2016. 658 blz. ISBN 978-1-4539-1457-1. Circa € 100,-

Het gebeurt niet vaak dat iemand een Festschrift krijgt aangeboden. Nog uitzonderlijker is dat iemand later een tweede krijgt. Een van de gelukkigsten is Henry-Louis de La Grange. Met zijn naspeuringen naar de biografie van Gustav Mahler bracht hij zeer veel nieuwe informatie aan het licht en de bundeling hiervan in vier dikke delen (iedereen kijkt met smart uit naar de herziene versie van deel één) heeft hem de status bezorgd van een onvervangbare vraagbaak. Hij heeft met zijn Mahler-bijbel het heersende beeld, vooral afkomstig van Alma Mahler, grondig veranderd – en ook al ging na hem het onderzoek verder, zijn boeken gelden nog steeds als mijlpalen in de Mahler-studie. Het tweede Festschrift, samengesteld door Paul-André Bempéchat, bevat ook een werkenlijst die overduidelijk aantoonde dat de La Granges onderzoek veel verder reikte dan alleen de biografie. Niet alleen de structuur en receptie van Mahlers muziek, maar ook andere componisten hadden zijn belangstelling.

Die breedte, waarvan een groot deel niet doordrong tot het grote publiek (dat

hem alleen kent van zijn biografische naspeuringen), is weerspiegeld in dit boek. Het bevat artikelen van een keur aan Mahler-geleerden over een scala aan onderwerpen, onder andere Mahlers vroege kamermuziek (Revers), de instrumentatie (Pickett), de harmonie (Benjamin), de Derde symfonie (Partsch), *Das himmlische Leben* (Stark-Vogt), de populariteit van het *Adagietto* (Barsova), de schetsen van de *Zevende symfonie* (Knecht), *Das Lied von der Erde* als symfonie (Smoley), de *Negende symfonie* en de dood (Zychowicz) zijn mogelijke politieke opvattingen (Barham), Mahler en het orgel (Jones), de receptie in Oostenrijk tot 1938 (Werner), Zemlinsky (Beaumont), ervaringen van musici (Thomas Hampson) en zijn relaties met Schönberg (Meyer), Strauss (Nikkels), Natalie-Bauer Lechner (Hefling), Klimt (Comini), Berliner (Willnauer), Goldschmidt (Rothkamm) en Adorno (Floros), onder andere. Als de vele bijdragen iets bindt, dan is het de onafhankelijkheid t.o.v. bestaande inzichten. Vele artikelen zijn uitdrukkelijk bedoeld als ondermijning van gangbare ideeën en juist deze zijn onderbouwd tot in de puntjes. Daarmee handelen de auteurs niet alleen in de geest van de jubilaris, ze doen ook recht aan de complexiteit van Mahlers persoon en werk.

Emanuel Overbeeke

2

Frits Zwart: *Willem Mengelberg. Een biografie 1920-1951*. Amsterdam: Prometheus, 2016. 688 bladzijden

Met het verschijnen van dit deel heeft Frits Zwart jarenlang onderzoek naar het leven van Willem Mengelberg afgerond. Deze tweedelige biografie geeft een gedetailleerd beeld van de mens achter de dirigent, die gedurende vijftig jaar de bezielende kracht was voor het Concertgebouworkest. Vanaf 1895 tot juni 1944 vormde hij het middelpunt in het Concertgebouw. Uit dit boek blijkt dat het bestuur door de jaren heen veel zorg besteedde aan het aanblijven van Mengelberg als dirigent, ook als deze een groot deel van het jaar in het buitenland optrad. Door een geschil met de belastingdienst mocht hij maar een beperkt aantal dagen per jaar in Amsterdam verblijven. Met de jaren kwamen er ook perioden waarin Mengelberg ziek was. Er waren wel andere dirigenten, die voor korte tijd, of soms gedurende jaren een groot deel van de concerten leidden, maar onder leiding van Willem Mengelberg speelde het orkest veel beter.

Mengelberg had zijn eigenaardigheden, maar de concerten waren vrijwel altijd hoogtepunten. In 1936 zou er een concert plaatsvinden waar onder meer *Eine Faust-Symphonie* van Franz Liszt zou worden gespeeld. Mengelberg kletste echter gedurende het grootste deel van de beschikbare repetitietijd, daarom werd het laatste deel maar niet gespeeld. Dat staat zowaar te lezen op het programma, dat kan worden bekeken op de site van het KCO. De muziek van Gustav Mahler loopt vanaf 1902 als een rode draad door Mengelbergs leven. Wereldwijd wilde Willem deze muziek uitvoeren. In Nederland had hij succes, in de omliggende landen ook wel, maar in

New York was dat heel moeilijk. Het bestuur van de New York Philharmonic Orchestra was tegen uitvoeringen van Mahlers symfonieën. De zaal kwam niet vol. Uitvoeringen onder leiding van de componist, ongeveer vijftien jaar voordat Mengelberg er dirigeerde, hadden geen succes. Toch heeft Mengelberg daar Mahlers muziek wel gedirigeerd. Na een uitvoering schreef een recensent dat deze muziek beter klonk onder Mengelberg. Het was in Amerika dat Mengelberg in een interview Mahler omschreef als de 'Beethoven van onze tijd'. In 1933 kwam Hitler aan de macht in Duitsland. Wat betekende dat uitvoeringen van werk van bijvoorbeeld Mahler en Mendelssohn niet meer werden toegelaten. Muziek van joden werd verboden. Mengelberg heeft dat gebod nooit overtreden. Tijdens concertreizen door Duitsland en Oostenrijk, heeft hij er wel meer dan eens mondeling zijn onbegrip geuit. Dit zelfs na 1940. Lange tijd is Mengelberg voor iemand gehouden die geen flauw benul had van de politiek. Een opvatting die volgens Zwart in dit boek als onjuist moet gelden. In zijn huis in Zwitserland zijn stapels *Völkischer Beobachter* bewaard gebleven (vanaf 1934) waarin Mengelberg met rood en blauw onderstrepingen en opmerkingen plaatste. Daaruit blijkt dat hij Hitler bewonderde. De maatregelen tegen de joden heeft hij blijkbaar niet geloofd. Vreemd genoeg heeft Mengelberg nooit de conclusie getrokken dat hijzelf, juist vanwege Mahler en diens muziek, negatief over Hitler en zijn regime had moeten denken. Veel mensen hebben geprobeerd hem van optredens in Duitsland af te houden. Tevergeefs. Mengelbergs triomfen en teloorgang zijn door Frits Zwart aan de

hand van vele schriftelijke en mondelinge getuigenissen gedetailleerd beschreven. Een heel klein detail verdient correctie. Volgens dit boek zou pianist en dirigent Johannes den Hertog pas in 1936 repetitor zijn tijdens de Bayreuther Festspiele. Hij was dat al sinds 1928. Toen maakten de kranten al melding van zijn vertrek in juni, bij aanvang van de repetities. Dagblad Het Volk van 2 juli meldt zijn verblijf in Bayreuth. In dat jaar dirigeerde Karl Muck voor het laatst in Bayreuth. Hij had een aantal musici uit het

Concertgebouworkest opgenomen in het orkest van de Festspiele.

Met deze biografie is een belangrijke periode in het culturele leven in Nederland en ver daarbuiten beschreven. De mens Willem Mengelberg is recht gedaan, in al zijn moeilijk te doorgronden eigenaardigheden.

Johan Maarsingh

Bericht

Bijzondere composities geven aanleiding tot bijzondere reacties. Het Philips Symfonie Orkest geeft in november en december 2017 diverse uitvoeringen op meerdere plekken in het land van Mahlers Achtste Symfonie. Voor deze uitvoeringen zijn inmiddels extra zangers geworven door het Nederlands Concertkoor en het Toonkunstkoor Utrecht onder het motto 'a once in a lifetime experience' (en gelijk hebben ze).

Voor de uitvoeringen die het Nederlands Philharmonisch Orkest van dezelfde symfonie wil geven onder chef-dirigent Marc Albrecht zijn nog onvoldoende inkomsten beschikbaar, daarom is het orkest een crowdfundingactie gestart. Voor meer informatie zie www.orkest.nl/mahler8.

CONCERTAGENDA

Datum/Tijd	Plaats/Zaal	Orkest/Koor	Dirigent/Solist
Vierde symfonie			
11-05-2017 Do. 20:00	Brugge, België Concertgebouw	Symfonieorkest Vlaanderen	Jan Latham Koenig Olga Jelinkova, sopraan; Galina Averina, sopraan
Werken:	Vierde symfonie Brewaeyts - Credeva Strauss - Vier laatste Lieder		
Vierde symfonie			
14-05-2017 Zo. 15:00	Antwerpen, België De Singel	Symfonieorkest Vlaanderen	Jan Latham Koenig Olga Jelinkova, sopraan; Galina Averina, sopraan
Werken:	Vierde symfonie Brewaeyts - Credeva Strauss - Vier laatste Lieder		
Eerste symfonie (fragment)			
16-05-2017 Di. 20:15	Amsterdam Het Concertgebouw	Camerata RCO	Erik Scheerder, spreker; Thomas Beijer, piano
Werken:	Eerste symfonie (fragment) Diverse werken als illustratie van een lezing Door Professor Erik Scherder over muziek en ons brein.		
Vierde symfonie			
18-05-2017 Do. 20:00	Brussel Paleis voor de schone kunsten	Symfonieorkest Vlaanderen	Jan Latham Koenig Olga Jelinkova, sopraan; Galina Averina, sopraan
Werken:	Vierde symfonie Brewaeyts - Credeva Strauss - Vier laatste Lieder		
Eerste symfonie (Hamburger Fassung 1893)			
26-05-2017 Vr. 20:15	Groningen De Oosterpoort	Noord Nederlands Orkest	Antony Hermus
Werken:	Eerste symfonie (Hamburger Fassung 1893)		
Eerste symfonie (Hamburger Fassung 1893)			
28-05-2017 Zo. 11:00	Amsterdam Het Concertgebouw	Noord Nederlands Orkest	Antony Hermus
Werken:	Lieder eines fahrenden Gesellen Mozart - Symfonie nr. 29 Mendelssohn - Derde symfonie 'Schotse'		